

Rudolf von Jhering – koperníkovská postava právní vědy?

RADIM SELTENREICH

KATEDRA PRÁVNÍCH DĚJIN PRÁVNICKÉ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY, PRAHA

Není jistě pochyby o tom, že použití o někom termín „koperníkovská postava“ představuje zcela jistě velmi silnou metaforu naznačující, že dotyčný představoval pro dotčenou oblast lidského konání zcela mimořádnou osobnost, která nejen změnila její vnímání, ale doslova obrátila dosud zaběhané pravdy „vzhůru nohama“. Pod vlivem takovéto postavy se skutečně doposud „neměnné pravdy“ doslova bortí a jsou nahrazovány svými protiklady.

Právě z uvedeného je ale také patrné, že takovýchto příměrů bychom měli – nechceme-li být alespoň obviněni z podlehnutí pokušení „laciné bombastičnosti“ – používat jako šafránu. Vždyť o kolika lidech lze skutečně říct, že zásadně převrátili vnímání svých oborů a učinili již dále neoddiskutovatelný „obrat k pravdě“. V celých dějinách lidstva jich nebude více než nepatrná hrstka a jejich následné osudy pak byly spíše krušné než cokoliv jiného. Vždyť lidé nejsou rádi vyváděni ze zaběhaných pravd, v nichž se již stačili pohodlně usadit, a ctnost odvahy – jak obecně známo – se spíše nevyplácí.

Rozhlédneme-li se pak po oblasti právní vědy, najdeme nepochybně zpravidla na švech dějinných epoch postavy, které se v úctyhodné míře zasadily o prosazení cest, které vedly k novému a lepšímu pojetí práva, jen výjimečně však osobnosti, o nichž můžeme říci, že ve svém působení dokázaly demonstrativně odvrhnout doposud obecně přijímané pravdy a nahradit je koncepty, které stojí vůči těmto v průběhu doby již zkosnatělým „dogmatům právní vědy“ v přímém protikladu.

Mezi případnými kandidáty však nicméně zcela zřetelně vyniká jméno německého právníka 19. století Rudolfa von Jheringa (1818–1892), s kterým je označení „koperníkovská postava“ vskutku nezřídka spojováno.¹ Znalce jeho díla stejně jako jen příležitostně zájemce o ně totiž nikdy nepřestává fascinovat obrat v pojmání práva, který je s jeho jménem již zdánlivě nerozlučně spjat. Dosavadní skálopevný stoupe-

nec systematické metodiky vědeckého pozitivismu, pro niž se tehdy již vžilo zastřešující označení „pojmová jurisprudenc“ se totiž naráz stává prorokem nového přístupu „ve jménu účelu“ jako tvůrce práva. Připočteme-li k tomu i působivou, v náboženských kategoriích vyvedenou a zřejmě záměrně ke vzniku legendy směřující „sebeinscenaci“, dle níž Jhering takto prožil svůj obrat „ze Šavla v Pavla“ a tedy i „svůj Damašek“, nelze se pak ostatně použít „koperníkovské metafor“ ani příliš divit.

Ale přesto je zapotřebí hned z několika důvodů zůstat obezřetným. Za prvé proto, že Jhering měl ve svém příklonu k více „sociologizujícímu pojetí práva“ nepochybně už dříve tímto směrem orientované předchůdce a za druhé pak proto, že i jeho již víceméně tradiční a mechanické přiřazování ke škole pojmové jurisprudenc je v poslední době taktéž zpochybňováno. Jinými slovy – jaký „Damašek“ a jaký „koperníkovský obrat“, jestliže byli „na straně změny“ již dříve jiní a jestliže ten, kdo „měl změnit“, údajně „na té původní straně“ sám vlastně nestál, když navíc o jeho pojetí účelu se dnes hovoří v tom smyslu, že bylo samo spíše ještě neujasněné a dosti rozostřené.

A hlavně a především, Koperníkovovo nové heliocentrické pojetí oproti dosavadnímu geocentrickému bylo nepochybně oním obratem k vědecky jednoznačně prokazatelné – a tudíž logicky i žádoucí – „pravdě pro celý svět“. Lze však obdobně hovořit o přechodu od pojmové jurisprudenc k zájmové? Je toto nějaká „zjevná pravda“, která je po případném „jheringovském obratu“ už mimo veškerou racionální diskusi?

Jak patrné, odpovědi na tyto otázky bude nutno hledat nejen (i když tam z logiky věci nejvíce a nejzákonitěji) v Jheringově životě a díle, ale vůbec v celém kontextu jeho doby, jakož

¹ Tak třeba i P. Holländer v předmluvě z roku 2009 k vydání reprintu Jheringova díla z roku 1875. JHERING, R. *Boj o právo. Právní věda všedního dne*. Aleš Čeněk. Plzeň 2009, str. 5.

i stavu německé právní vědy v přelomovém 19. století.

Souzvuk historie a života – Rudolf von Jhering a jeho doba pod zorným úhlem právní vědy

Skutečně je tak nutno připomenout, že až v osvětenství a potom především na počátku 19. století jsou definitivně položeny základy moderního právního řádu a právní terminologie, na nichž stavíme dodnes. Rudolf von Jhering narozený roku 1818 tak má už v době svých studií na právnických fakultách v Heidelbergu, Göttingenu, Mnichově a Berlíně na co navazovat, a když se v poměrně mladém věku stává krátce před polovinou 19. století profesorem římského práva (roku 1846 v Rostocku), začíná svou působivou vědeckou dráhu právě v době, která v sobě již nese příznaky budoucích velkých změn.² A to jak ve sféře politické a ekonomické, tak i v oblasti právní, která logicky s určitým zpožděním obě nejdříve uvedené sféry následuje.

V nejširším kontextu tehdejší vědy je to pak i doba, která se stále více hlásí k myšlenkám pozitivismu, tak jak je formuloval především jeho zakladatel a francouzský myslitel Auguste Comte (1798–1857). S určitým zjednodušením tak lze říci, že se zde rezignuje na hledání „prvotních příčin“ a argumentaci s entitami, které nelze verifikovat – namísto toho do popředí vystupuje jen přesné studium jednotlivých faktů a vztahů mezi nimi, přičemž tento způsob přístupu k realitě brzy zcela zásadně ovlivňuje i samotnou právní vědu.

A nikterak tak ani nepřekvapuje, že v německé právní oblasti dominuje nejprve „vědecký pozitivismus“, což je dáno jednak chybějící jednotnou právní úpravou na poli soukromého práva („kodifikační spor“ z roku 1814 skončil v neprospěch Thibauta jako stoupence jednotného německého občanského zákoníku), jednak ale také dlouhou zdejší tradicí již vlastně zcela moderního uvažování o právní vědě a jejím postavení v systému společenských věd.

Za jejího zakladatele lze přitom považovat Gustava Huga (1764–1844), který se již „před Savignym“ významně zasazuje o vznik svěbytné německé a historicky orientované vědy o civilním právu, v jejichž základech je tak pevně uložena i skepse k osvěcenským zákonodárným projektům. Hugo naopak ve své „Učebnici dějin římského práva“ z roku 1790 vyzvedává význam studia dějin pojmů pozitivního práva. Takto se navíc platné právo dalším vývojem a „zjemněním“ dotčených pojmů doplní i „samo od sebe“, čímž se logicky emancipuje také

od požadavků abstraktního přirozeného práva. Gustav Hugo se tak stává skutečným otcem právně-vědeckého pozitivismu založeného na historické legitimaci.³ Na něj pak navazuje i samotný zakladatel „historické školy“ von Savigny (1799–1861) a především pak i další významný představitel romanistické větve této školy Georg Friedrich Puchta (1798–1846). Není jistě cílem (a ani v možnostech) tohoto pojednání líčit podrobný vývoj vědy německého soukromého práva v 19. století, u Puchtovy osobnosti je však nutno se alespoň krátce zastavit, protože právě jeho přímý vliv na Jheringa bývá často vyzvedáván, a zejména vůči konkrétní podobě jeho učení má pak konečně tento provést i svůj proslulý „koperníkovský obrat“.

Je tak jisté možno konstatovat, že Puchtův vliv na další směřování německé (a v mnoha ohledech i evropské) právní vědy, je ještě výraznější než u Savignyho, protože to, co tento vlastně v mnoha ohledech jen naznačil, dovádí Puchta do konečných a logických konsekvencí. Učení o „národním duchu“ tak získává podobu skutečné „formálně právní kategorie“, s níž Puchta dále již poměrně samozřejmě operuje, přičemž vyzvedává zejména rozhodující roli právníků při tvorbě „národního práva“. Kromě zákonodárství a právního obyčeje je to tak právě právní věda rozvíjená významnými právními vědci, která se sama stává rozhodujícím pramenem práva. Právníci se svou odbornou erudicí se tak stávají „zástupně produktivními“ pro celý národ.⁴

Po údobích nevinosti a rozličnosti tak konečně přichází tolik kýžená „perioda vědeckosti“, v níž se právníci stávají nepřeslechnutelným hlasem svého národa a produkují přísně „vědecké právo“ založené už nikoliv na vnější, ale „vnitřní autoritě“, jež je dána jeho rozumností, pravdivostí z něj odvozených principů a správností z těchto principů učiněných závěrů. Kromě práva přiměřeného národnímu duchu se takto ale především vytváří i neotřesitelná a systematická struktura pojmů, která nakonec logicky i vyústí do zřejmého upřednostnění logicko-systematického přístupu na úkor původně „dějinných východisek“ historické školy.

Puchta takto vlastně jednak zakládá přímo klasickou podobu dogmatické právní vědy, jednak ale už i dovršuje vědecký formalismus, ke kterému německá právní věda již mnohem dříve zcela zřejmě směřovala. Samotným jádrem

² KLEINHEYER, G. – SCHRÖDER, J. *Deutsche Juristen aus fünf Jahrhunderten*. C. F. Müller. Heidelberg 1983, str. 132.

³ LAUFS, A. *Rechtentwicklungen in Deutschland*. Walter de Gruyter. Berlin 1996, str. 212.

⁴ KOSCHAKER, P. *Europa und das römische Recht*. C. H. Beck. Mnichov 1966, str. 260.

takto nastaveného vědeckého právního pozitivismu je pak „pojmem“, který je nutno vhodně začlenit do „hierarchie pojmů“ a vytvořit tak v ideálním případě právní systém zcela bez mezer. Další případná „normotvorba“ je vlastně jen „samorozvíjení“ tohoto systému, kdy právě „právní vědec“ je tím, kdo má „potenciální“ přetavit v „aktuální“. „Na místo skutečného společenského procesu, který žene tvorbu práva kupředu, měl nyní nastoupit právnícký pojem a jeho vnitřní vývoj“.⁵

Puchtou vytvořené „vědecké právo“ je tak především plodem dedukce, která je podobně jako u Savignyho demonstrována na římském právu v jeho justiniánské podobě, a je tak nepopíratelně hlavně jeho zásluhou, že se pod jeho vedením vytváří moderní právní dogmatika a vůbec zpřesňuje celý pojmový aparát. Dobrým dokladem právě uvedeného je zejména Puchtova *Učebnice pandekt* vydaná ještě za jeho života v letech 1838 a 1845.

Již roku 1846 však Puchta předčasně umírá, a je to právě tento rok, kdy se – jak již uvedeno výše – Jhering stává profesorem římského práva v Rostocku a začíná svou působivou vědeckou dráhu. Je tak i dost dobře nemožné, aby při tomto svém profesním zaměření nebyl ovlivněn dílem svého staršího kolegy a nepochybně už v době jeho právníckých studií vedle Savignyho největší právníckou autoritou v tehdejších německých zemích. Připomeňme v této souvislosti dále, že pozici profesora římského práva zastával Jhering později i na univerzitách v Kielu a Gießenu, přičemž nemálo významné je i jeho působení ve Vídni po roce 1868, odkud se roku 1872 přesouvá do Göttingenu, kde pak působí až do své smrti roku 1892.⁶

Doba kolem poloviny 19. století, v níž Jhering začínal vědecky působit, jinak nepochybně vliv „vědeckého právního pozitivismu“ podporovala již tím, že na německém území přetrvával značný právní partikularismus. Na nemalé části tohoto území nebylo navíc soukromé právo vůbec upraveno v odpovídající kodifikaci. Jaký pak tedy ostatně div, že stávající situaci chápou jako svou „životní příležitost“ právě profesori práva a vytvářejí impozantní „profesorské právo“ (*Professorenrecht*), jež má svými právě na „vědeckém právním pozitivismu“ stojícími základy existující mezeru nejen doplnit, ale chybějící zákonnou úpravu takto vlastně i nahradit a učinit nadbytečnou, ba přímo ji označit jako škodlivou. Nic jiného ostatně netvrdí ani Savigny v již zmiňovaném kodifikačním sporu z roku 1814 – role zákonodárce je zástupná a postradatelná, rozhodující vliv má náležet „znalcům práva“.⁷

Není tedy také divu, že v této „hvězdné hodině“ profesorů práva (kdy „zákonný pozitivis-

mus“ v německé oblasti ještě mnohde reálně nsvazuje a teoreticky je spíše odmítán), v níž vstupuje na scénu čerstvý profesor římského práva Jhering, ani on zprvu neodolá vábení stát se tím, kdo ve jménu „pojmové právní matematiky“ bude určovat a z těla matérie římského práva přísně logickou metodou dedukovat „pravidla hry“.

To tak platí zejména pro jeho obrovské (téměř 1 500 stran) a přesto nedokončené dílo *Duch římského práva na rozličných stupních svého vývoje* vydávané ve čtyřech svazcích již od roku 1852. Jheringovi zde jde především o nalezení neměnných „abstraktních“ elementů římského práva odlišených od těch pomíjivých a „čistě římských“. Jinými slovy se vlastně jedná „o právo vůbec“, a to pod heslem „skrz římské právo, ale nad toto výše“. Důležitá je přitom i zvolená „právní technika“ (tzv. *naturhistorische Methode*), která počítá hned se třemi postupně prováděnými „fundamentálními operacemi“: analýzou, koncentrací a konstrukcí, přičemž první dvě náležejí k nižší, poslední pak k vyšší jurisprudenci.

Při analýze se tak existující historická látka římského práva rozdělí na všeobecnou a zvláštní, při koncentraci jde o získání právních zásad z poznaného systematického celku právního řádu, přičemž ovšem teprve při nejpokročilejším stupni právníkové práce – konstrukci, jde o využití výsledků obou předchozích stupňů k vědecko-systematickému vytvoření nových „právních tvarů“. Právě zde je vlastně role zákonodárce nahrazena přísně „vědeckým poznáním“, které má obsáhnout celou právní látku a dosáhnout „nerozpornosti pojmů“ při souběžném zohlednění „požadavku krásy“.⁸

Právo se tak stává při tomto pojetí plně dovršenou vědou i uměním zároveň, přičemž vědecký právní pozitivismus dosahuje jednoho ze svých nesporných vrcholů. Hovoříme-li pak o „jednom z vrcholů“, je tomu zejména proto, že vývoj počátkem druhé poloviny 19. století ani v německé oblasti „nestál“ jenom na Jheringovi. Souběžně působí další významné postavy německé právní vědy, mezi nimiž si zvláštní vyzvednutí zasluhuje zejména jeho generační druh a blízký celoživotní přítel Bernhard Windscheid (1817–1892), s nímž tedy navíc sdílel i téměř identický „časový výměr života“.

⁵ WILHELM, W. *Zur juristischen Methodenlehre im 19. Jahrhundert*. Frankfurt nad Mohanem 1958, str. 84.

⁶ Blíže k této fázi z hlediska právní vědy určujícího období Jheringova života viz WOLF, E. *Grosse Rechtsdenker der deutschen Geistesgeschichte*, Tübingen. J. C. B. Mohr 1963, str. 622–664.

⁷ Blíže viz SCHLOSSER, H. *Grundzüge der Neueren Privatrechtsgeschichte*. C. F. Müller. Heidelberg 1988, str. 121–128.

⁸ WOLF, E. *Grosse Rechtsdenker der deutschen Geistesgeschichte*. J. C. B. Mohr. Tübingen 1963, str. 633–634.

Připomenout jej přitom v kontextu zvolené problematiky musíme už proto, že to byla právě jeho třísvazková učebnice pandekt, jejíž jednotlivé díly byly vydávány v letech 1862–1870, která se ve své době stala na více než čtvrtstoletí faktickou náhražkou neexistující celoněmecké soukromoprávní kodifikace (pomineme-li obchodní zákoník z roku 1861 pro oblast „nového soukromého práva“). Právě tímto dílem, na němž je právní praxí oceňován zejména jeho smysl pro harmonii a vyrovnávající úsudek, je tak dovršen i úplný – a Puchtou započatý – odvrát od původních východisek historické školy ve prospěch přísně systematicky a pojmově uspořádané pandektistiky.⁹

Je zřejmé, že po přijetí německého občanského zákoníku (BGB) v roce 1896, které stvrdilo i jinak nezadržitelné vítězství zákonného pozitivismu nad vědeckým, dosavadní vynikající a v dějinách svým způsobem neopakovatelné postavení právní vědy končí. Proti profesorovi práva, který si plně vystačí se svým bezmezerovitým a umně zkonstruovaným právním systémem, získává konečně navrch politik a zákonodárce. Přesto vznikem německého BGB tento model vědeckého pozitivismu neopouští definitivně dějinné jeviště.

Vždyť samotný BGB je přeci plodem pozdní německé pandektistiky, v němž jsou mnohé podstatné výdobytky původního vědeckého pozitivismu petrifikovány. Navíc tento systém na dlouhou dobu určil i charakter vzdělávání a práce mnoha německých právníků, přičemž kořeny a mravní sílu tohoto pozitivismu můžeme v mnohém ohledu spatřovat i v „německém idealismu“ s jeho láskou k řádu, formě a měšťanským ctnostem a kultuře vůbec.

Je tedy zjevné, že přijetí BGB a vítězství zákonného pozitivismu nad vědeckým není ve významné části německé právní oblasti žádnou pokořující porážkou toho druhého, ale daleko spíše jeho poklidným vyústěním do prvního, jehož reálné fungování v každodenním právním životě nadále významně ovlivňuje.¹⁰ Skutečnou změnu a obrát je třeba hledat jinde, čímž se opět – nevyhnutelně a zákonitě – vracíme k osobnosti Rudolfa von Jheringa, jakož i ke klíčové otázce tohoto pojednání, zda je to právě on, kdo je určujícím původcem této změny.

Jheringův boj o právo

Úvodem je tak třeba říci, že „sociologizující pojetí práva“, tedy takové, které nevidí právo jako do sebe uzavřenou a ze svých vlastních zdrojů se obnovující entitu (vymezenou především na pojmovém a systematickém základě), ale jako cosi, co bytostně vychází z dobové společenské

situace, potřeb a zájmů, a musí je tak ve své úpravě i nevyhnutelně a přednostně zohledňovat, lze jistě vystopovat už před Jheringem, a to především ve sféře anglických utilitaristů, mezi nimiž svým soustavným zájmem o právo vyniká zejména Jeremy Bentham (1748–1832). Právě jeho návrhy zákonodárných projektů (tak trochu paradoxně v zemi *common law*) už takovýto přístup zrcadlí, aniž by mu ale vtiskly cíleně „programový charakter“. Jedná se spíše o logický odraz racionální úvahy o tom, jak by měly být budoucí kodifikace koncipovány.¹¹

To, že se programově podníti pozornost široké právní veřejnosti k odvrátu od dosavadního cizelování pojmové struktury právní úpravy k jejímu účelu, je ovšem nepochybně až Jheringova zásluha. Jenomže je to v případě jeho samotného „koperníkovský obrát“? S ohledem na dosud řečené by tomu jistě mnohé nasvědčovalo, jsou však (a to zejména z poslední doby) i názory jiné, které Jheringovi upírají místo mezi významnými postavami „pojmové jurisprudence“ s poukazem na to, že už v jeho raném díle lze vyčíst stanovisko, dle něhož „se logika podřizuje zájmu“ a jeho „proslulý Damašek“ odbývají konstatováním, že šlo především o onu působivou „sebestylizaci“. Dlužno ovšem dodat, že tyto náhledy jsou do té míry radikální, že vylučují z pojmové jurisprudence dokonce i samotného Puchtou a staví tak dosavadní běžnou interpretaci německé právní vědy 19. století opravdu zcela zásadním způsobem „na hlavu“.¹²

Ralf Seinecke tak přímo končí svou studii *Rudolf von Jhering anno 1858* konstatováním, že Jhering se už dříve než „po svém obrátu“ stavěl proti přeceňování „logické stránky práva“ a již v této době je také „zájmově orientován“ a „blízký praxi“. „Jeho Damašek“ pak tedy logicky nemůže ani spočívat v odvrátu od pojmové jurisprudence, protože „pojmovým právníkem Jhering nikdy nebyl“ („*Begriffsjurist war Jhering nie*“).¹³

Domnívám se však, že i kdybychom připustili toto radikální přehodnocení Jheringova místa v dějinách německé právní vědy a posuzovali jeho obrát právě jen jako „sebestylizaci“, přeci ani tak mu nebudeme moci jeho do značné míry „zakladatelské místo“ upřít. Vždyť to skutečně

⁹ WIEACKER, F. *Gründer und Bewahrer*. Göttingen 1959, str. 186–187.

¹⁰ Blíže k tomuto přechodu od vědeckého k zákonnému pozitivismu viz WIEACKER, F. *Privatrechtsgeschichte der Neuzeit*. Göttingen 1952, str. 271–279.

¹¹ COING, H. *Grundzüge der Rechtsphilosophie*. Walter de Gruyter. Berlin 1985, str. 50–51.

¹² Blíže o tomto přehodnocení viz SEINECKE, R. *Rudolf von Jhering anno 1858*. In: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte* (Germanistische Abteilung). 130. Band. Vídeň 2013, str. 241–242.

¹³ SEINECKE, R. *Rudolf von Jhering anno 1858*. In: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte* (Germanistische Abteilung). 130. Band. Vídeň 2013, str. 280.

není málo – upřít pozornost (nejen) právnické veřejnosti novým směrem a postupně etablovat takovýto nový přístup v celé právní vědě. Pokud k tomu má posloužit i legenda o vlastním „prožitém Damašku“ či ironizace starého přístupu za pomoci představy o „pojmovém právnickém nebi“, kde nemají ani ti největší koryfeje tohoto přístupu své přijetí kvůli drobným herezím jisté, nelze se takovýmto případným účelovým krokům asi příliš divit.

Hlavně je však zvěstování nového důsledně teleologického přístupu k právu (pod heslem „účel je tvůrcem celého práva“) neseno usilovnou prací, jejímž hlavním plodem je opět obrovské (a opět ne zcela dokončené) dílo *Účel v právu* (téměř 1 300 stran) vydané ve dvou svazcích v letech 1877 a 1883. Na místo dosavadního pojmového dogmatismu tak má skutečně nastoupit důsledně „účelové chápání“ právní normy, které ovšem už tehdy stejně jako ve zpětném pohledu na sebe váže i nemalou kritiku.¹⁴

Ta je pak dána konečně i dobovým kontextem v nemalé míře určovaném tehdy velmi ceněnou doktrínou sociálního darwinismu, kdy tak Jhering dává údajně vzniknout i „bezhodnotové realitě“, v níž může státní moc ospravedlnit „vyšším zájmem“ i jakýkoliv sám o sobě „nespravedlivý účel“. Nekritický příklon k účelu a výhradně „sociologickým aspektům práva“ tak má ve svých důsledcích vést ke zničení posledního „metafyzického systému objektivního idealismu“ a dalšímu vítězství tehdy probíhající revoluce proti „metafyzickým tradicím“ mající za následek zrod evropského nihilismu.¹⁵

Tento tvrdý odsudek může mít sice jisté teoretické ospravedlnění, ve vztahu ke konkrétní osobnosti Rudolfa von Jheringa mi však přijde značně nespravedlivý. Na jeho obhajobu bych tak především uvedl jeho slavný spis *Boj o právo* z roku 1872. Máloco je totiž tak vzdáleno případnému „právnímu nihilismu“ jako toto dodnes svěží dílko. Jhering v něm naopak vystupuje jako zapálený obhájce takové podoby práva, která je zároveň podmínkou mravního přetrvání společnosti. Doslova vášnivě burcuje proti otupení právního citu jak společnosti, tak i jednotlivce, jemuž stanovuje přímo za povinnost bojovat „o své právo“. Celé pojednání je přitom i skutečným uměleckým skvostem, v němž se Jhering vrací i k slavným literárním postavám a dějinným příkladům „boje o právo“.¹⁶

Závěrem

Domnívám se tak nakonec, že v úvodu položenou otázku skutečně není snadné zodpovědět. Jhering měl své předchůdce, jeho zařazení k pojmové jurisprudenci (a tedy i následný „obrat“)

je zpochybňováno a hlavně a především se na rozdíl od Koperníka nejedná v jeho případě o příklon k dále již „nezpochybňované pravdě“. Jenomže chtít toto poslední i v oblasti humanitních věd je možná „už z definice“ poněkud iluzorní. Každopádně Jhering je a jistě i zůstane velkou postavou kontinentální právní vědy zcela nezávisle na tom, jaké označení mu přiřkneme.

Pokud totiž nový možný přístup k právu přímo „nevynalezl“, pak jej určitě velmi účinně a s velkou vědeckou erudicí etabloval. Pokud to pak nebyl přímo „šavlovský obrat“, ale jen účinná sebestylizace, i potom ji dokázal účinně zařadit do služeb nového pojmání práva. Snad by tak i bylo možno spíše než ke Koperníkovi přirovnat Jheringa ke Kolumbovi právní vědy. I ten měl přece své vikingské předchůdce, ale byl to teprve on, kdo dosud tušené krajiny pevně zanesl na mapu světa. Tak podobně i Jhering činí mapu právní vědy bez teleologického a sociologizujícího přístupu k právu již nadále naprosto nemyšlitelnou.

Nejde ale jistě jen o vždy tak trochu umělé hledání „nejpůsobivější metafor“, o níž navíc jistě platí ono okřídlené, že „vždy poněkud pokulhává“, ale i o uvědomění si, že proces hledání optimálně nastavené právní vědy zůstává v každé době otevřeným dobrodružstvím, k jehož prožití mohou ovšem mimořádné postavy minulosti – jakou Rudolf von Jhering zcela jistě byl (a minimálně v tomto bodě rozhodně nemůže být sporu) – nanejvýše podnětně i dnes inspirovat.

¹⁴ HATTENHAUER, H. *Die geistesgeschichtlichen Grundlagen des deutschen Rechts*. C. F. Müller, Heidelberg 1996, str. 208–210.

¹⁵ Ozvěny sociálního darwinismu lze ostatně vidět i v samotném názvu Jheringovy práce *Boj o právo*. Blíže viz WIEACKER, F. *Gründer und Bewahrer*. Göttingen 1959, str. 207–211.

¹⁶ Oceňme v této souvislosti i reprint vydání českého překladu z roku 1875, díky němuž se tak máme možnost potěšit i nesmírně půvabným jazykem této doby. Zároveň je tento Jheringův spis také dobrým dokladem toho, že i o právu lze psát velmi čtivě, poutavě a „s esejistickou jiskrou“. Viz JHERING, R. *Boj o právo. Právní věda všedního dne*. Aleš Čeněk, Plzeň 2009.